

- [K-12, Higher Education, Vocational Training], Corporate [SMBs, Large Enterprises], Government), COVID-19 Impact Analysis, Regional Outlook, Growth Potential, Competitive Market Share & Forecast. 2022 – 2028. URL: <https://www.gminsights.com/industry-analysis/elearning-market-size> (date of application 17.12.2022).
6. Erasmus+: 44 European Universities to cooperate across borders and disciplines Brussels. 27 July. 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_4702 (date of application 15.12.2022).
 7. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. Investing in our future : quality investment in education and training, Publications Office of the European Union. 2022. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/45896> (date of application 17.12.2022).
 8. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, DigComp : the European Digital Competence Framework, Publications Office. 2019. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/744360> (date of application 15.12.2022).
 9. European Universities initiative URL: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/european-universities-initiative> (date of application 15.12.2022).
 10. Lara, J.A., Aljawarneh, S. & Pamplona, S. Special issue on the current trends in E-learning Assessment. J Comput High Educ 32. 1–8. 2020. URL: <https://doi.org/10.1007/s12528-019-09235-w> (date of application 17.12.2022).
 11. Vuorikari, R., Kluzer, S., Punie, Y. European Commission, Joint Research Centre. DigComp 2.2, The Digital Competence framework for citizens : with new examples of knowledge, skills and attitudes, Publications Office of the European Union. 2022. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/115376> (date of application 18.12.2022).
 12. Zoltan Z. Current Trends in E-Learning Development. In: Proceedings of the ENTRENOVA. ENTERprise REsearch INNOVATION Conference. Rovinj. Croatia. 12-14 September. 2019. Vol. 5. P. 571-577.

УДК 811.161.2 (047)

DOI 10.31652/2415-7872-2022-72-17-21

ВАЛЕРІЙ МАСЛОВ

orcid.org/0000-0002-1389-8847

v.maslov@uica.education

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціокультурної діяльності

Комунальний заклад вищої освіти

«Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

вул. Минайська, 38/80, м. Ужгород

СПІЧРАЙТИНГ ТА РИТОРИКА ЯК НАУКА І НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ

У статті обґрунтовано становлення і розвиток спічрайтингу та риторики як науки, визначено мету та завдання «Спічрайтингу та риторики» як навчальної дисципліни. До того ж схарактеризовано закони риторичної діяльності, презентовано схеми виступу при підготовці промови спічрайтером.

Ключові слова: спічрайтинг, риторика, концептуальний закон, моделювання аудиторії, стратегічний і тактичний закони, мовленнєвий закон, закон ефективної комунікації, системно-аналітичний закон.

VALERY MASLOV

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Socio-Cultural Activities

Communal institution of higher education

«Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council,

st. Minayska, 38/80, Uzhgorod

SPEECHWRITING AND RHETORIC AS A SCIENCE AND EDUCATIONAL SUBJECT

The article substantiates the formation and development of speechwriting and rhetoric as a science, defines the purpose and tasks of «Speechwriting and rhetoric» as an educational discipline. In addition, the laws of rhetorical activity are characterized, speech schemes are presented when preparing a speech by a speechwriter. For successful rhetorical activity, it is advisable to adhere to the following laws: conceptual law; the law of audience modeling; strategic law; tactical law; speech law; the law of effective communication; system-analytical law.

Thus, the study of the history of the formation and development of speechwriting and rhetoric as a science made it possible to come to the conclusion that speechwriting and rhetoric were formed in the bosom of Ancient Greek civilization. As an educational discipline, «Speechwriting and Rhetoric» assumes a certain goal and task. It has been proven that there are certain steps to follow in order to write a good speech. In addition, the following laws should be observed for successful rhetorical activity: conceptual law; the law of audience modeling; strategic law; tactical law; speech law; the law of effective communication; system-analytical law. In addition, when preparing to write the text of the speech, it is necessary to adhere to three main principles.

Key words: speechwriting, rhetoric, conceptual law, audience modeling, strategic and tactical laws, speech law, law of effective communication, system-analytical law.

Процеси глобалізації торкнулися багатьох аспектів, які характеризуються більшою мобільністю людей, контактами міжнародного рівня, обмінами думками різних видів і, головним чином, великою взаємозалежністю між країнами, геополітичними регіонами з новою світовою динамікою.

Виходячи з того, що політики, бізнесмени і топ-менеджери за родом своєї діяльності повинні виступати з великими чи короткими промовами, читати доповіді, давати інтерв'ю, звертатися до аудиторії через канали ЗМІ, актуальним і своєчасним є дослідження технології спічрайтингу та риторики як науки і навчального предмета.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що інтерес до спічрайтингу та риторики як науки і навчального предмета відродився наприкінці ХХ-го століття. З'явилися роботи, авторами яких є С. Д. Абрамович, Н. Ю. Бутенко, В. М. Вандашев, М. А. Герман, Н. Б. Голуб, Л. К. Граудінова, Т. Б. Гриценко, С. С. Гурвич, А. В. Денисюк, Т. Д. Іщенко, Г. П. Клімова, З. Ф. Кудрявцева, П. А. Кузнецов, О. П. Левченко, М. Р. Львов, Т. Ф. Мельничук, А. К. Михальська, Е. А. Ножина, Ю. І. Палеа, В. Ф. Погоріло, І. М. Плотницька, Ю. В. Романенко, Л. В. Савченко, Г. М. Сагач, Т. М. Сидоренко, М. П. Требіна, О. М. Холод, М. Ю. Чікарьков та ін. У наукових розвідках зазначених дослідників ми знаходимо становлення і розвитку спічрайтингу та риторики, що уможливило подальше вивчення і запровадження тих чи тих технологій у сучасних умовах розвитку суспільства.

Мета статті – дослідити сутність спічрайтингу та риторики як науки і навчального предмета.

Серед різного рівня сучасних політичних технологій ми зосереджуємо увагу на спічрайтингу та риторичі, технологіях, які затребувані в соціально-політичних та бізнесових процесах будь-якого суспільства. Спічрайтинг (speechwriting – у перекладі з англійської мови означає написання промови), це підготовка і написання текстів для виступів перед аудиторією [5].

Історія виникнення спічрайтерства безпосередньо пов'язана з появою писемності, яка має сталі традиції і передбачає наявність певних здібностей. Родоначальницею спічрайтингу була риторика. До того ж ці мистецтва, спічрайтинг і риторика доповнюють і взаємообумовлюють один одного.

Давньогрецькі спічрайтери називалися «софістами», тобто «носіями мудрості» [1]. Здебільшого їхні міркування були парадоксальними, але мали чітку логічну побудову. Вони обговорювали філософські питання, пов'язані з виникненням і будовою світу, людини і суспільства, милувалися музикою і поезією. Мистецтво риторики, що формувалося у лоні софістів сприяло створенню підґрунтя для розвитку філософських ідей Сократа, Платона і Аристотеля, які внесли великий вклад в розвиток спічрайтингу. Видатний теоретик ораторського мистецтва Греції Аристотель став автором першого трактату з «Риторики», в якому обґрунтовані методи переконування та впливу промов на різні аудиторії [8]. Аристотель виділив у процесі спілкування три складові: етос (природа і якості відправника), логос (природа, структура й зміст послання) і пафос (природа, почуття та думки одержувача/аудиторії) [2].

Таким чином, спічрайтерство бере початок із Стародавньої Греції, де так звані «логографи» писали тексти тим, хто знаходився в суді і вважався підсудним. Обвинувачувані повинні були захищатися самостійно і просили логографів для підготовки виступів на захисті та відповідей на висунуті звинувачення. Останні добирали слова, темп виголошення, будували текст для підсудного так, щоб переконати присяжних, які б йому повірили й винесли вирок на його користь.

Спічрайтинг безпосередньо пов'язаний з такою прадавньою дисципліною як риторика, або ораторське мистецтво. Невипадково, основні принципи риторики покладено в основу спічрайтингу. Риторика потрактовується як красномовство, мистецтво висловлювання думок з метою впливу на аудиторію і переконання аудиторії у доречності запропонованої ідеї або ситуації.

Формування риторики як науки починається з античних часів. У Древній Греції саме фахівці з риторики складали промови для захисту громадян на судовому процесі. Щоб захист пройшов вдало, необхідно було переконати присяжних за допомогою використання логічного, емоційного та етичного способу доведення істини. За історичними свідченнями римський оратор Цицерон був неперевершеним майстром у складанні й виголошенні промов. Він став автором трактатів про ораторське мистецтво, які було включено до навчальних планів разом з діалектикою та граматиною.

У Київській Русі ораторське мистецтво вивчали в братських школах і Києво-Могилянській колегії. Набувши перспектив відродження у На початку ХХ століття риторика починає відроджуватися і завдяки новій ціннісній орієнтації та новим гуманістичним категоріям нового часу повертатися із забуття в незалежну Україну. З 90-х років в умовах активних процесів інформатизації починається період переосмислення значення і ролі риторики, яка набуває офіційного статусу в Конституції України.

Риторичні вміння та навички, які проявляються у двосторонньому спілкуванні оратора з аудиторією, вважаються частиною професійної компетенції PR-фахівця. Зазначені компетентності проявляються у публічних виступах і є одним з найбільш переконливих засобів комунікації, що передбачає безпосередній контакт з аудиторією.

Варто зазначити, що теоретична база спічрайтингу та риторики як самостійної технології політичного консультування сформувалася у ХХ столітті. У профільних навчальних закладах з'явилася така дисципліна як «Спічрайтинг та риторика».

Метою «Спічрайтингу та риторіки» як навчальної дисципліни стало: ознайомлення з історією становлення і розвитку науки спічрайтингу та риторіки; вивчення законів публічного мовлення та усвідомлення психологічних і соціологічних засад діяльності спічрайтера і оратора; освоєння необхідних практичних моделей спічрайтингу; ознайомлення з основними засобами переконання та здійснення вербального та невербального впливу на аудиторію; ознайомлення з композицією промови; формування умінь створювати усні та письмові промови, навичок публічного красномовства для досягнення цілей у процесі мовної комунікації; ознайомлення зі специфікою підготовки різних видів промов за їхніми психологічними мотивами; вироблення практичних професійних навичок в галузі спічрайтингу та риторіки.

Завданням навчальної дисципліни «Спічрайтинг та риторика» вважається: засвоєння студентами теоретичних знань із загальної теорії комунікацій, спічрайтингу та риторіки для підготовки і здійснення публічних промов; визначення характеру спічрайтингу та риторіки як теоретичної дисципліни та професійної діяльності; ознайомитися зі зразками промов якомога широкого кола промовців сучасності задля максимального використання їхнього досвіду; усвідомлення загальних та специфічних правил, методів й техніки написання промов та інших текстів; виконання студентами практичних завдань із підготовки, написання та виголошення публічних промов.

В результаті опанування змістом курсу «Спічрайтинг та риторика» за результатами навчання у студентів повинні бути сформовані наступні професійні компетентності: здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та встановлення взаємозв'язків між явищами та процесами; здатність діяти на основі етичних міркувань; здатність спілкуватися з представниками різних професійних груп на різних рівнях та в конкретних умовах; сформованість позитивних лідерських якостей; уміння створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі спільної діалогічної взаємодії.

Завданням спічрайтера в умовах сьогодення є підготовка промови, що уможливорює передачу цікавої для аудиторії думки та передбачає залишити приємні враження від виступу. Керівник або політик, який запам'ятовується вдалим жартом, точною констатацією факту, влучним порівнянням, має явну перевагу перед тим, хто говорить сірі, не цікаві та запозичені фрази.

Для успішної риторичної діяльності доцільно притримуватися наступних законів: *концептуальний закон; закон моделювання аудиторії; стратегічний закон; тактичний закон; мовленнєвий закон; закон ефективної комунікації; системно-аналітичний закон.*

Концептуальний закон є базовим законом риторіки і передбачає пошук істини шляхом всебічного аналізу об'єкта дослідження. Концептуальний закон базується на концепції, тобто системі знань про предмет, що виражена у стислій, короткій формі. Процес розробки концепції складається з такої послідовності дій: бачення суб'єктом предмета/теми для вивчення; вибір проблеми/теми для вивчення та аналіз зазначеної дефініції; усвідомлення цінностей людського досвіду стосовно вивчення обраної проблеми/теми; пропускання чужого досвіду крізь призму свого бачення і навпаки (чуже + своє) і формування позиції [4].

Закон моделювання аудиторії передбачає вивчення потреб та інтересів аудиторії, на яку розрахована концепція. Важливий момент – створення портрета аудиторії, започаткування конструктивних стосунків, допомога у можливості зрозуміти проблему, зняти морально-дисциплінарний мотив і викликати емоційно-естетичний та пізнавальний інтерес.

Стратегічний закон представляє програму дій щодо реалізації концепції та характеризується такими ознаками: динамічність, гнучкість, варіативність. Стратегія складається з наступних компонентів: визначення цільової установки; прогнозування запитань, розрахованих на певну аудиторію; формулювання тез виступів та програмних дій.

Тактичний закон передбачає систему дій з підготовки ефективної реалізації стратегії концепції. Він містить у собі аргументацію і активізацію мислення та почуттєво-емоційну діяльність аудиторії. Аргументація є засобом впливу одного суб'єкта на погляди та поведінку іншого. Активізація передбачає зацікавленість аудиторії; вмотивованість аудиторії на роздуми; стимулювання аудиторії на рівень обговорення проблеми [7].

Мовленнєвий закон передбачає висловлення думки в діловій словесній формі, а саме: точність, конкретність, виразність, ясність, образність, доцільність, креативність.

Закон ефективної комунікації передбачає встановлення контакту з аудиторією. Для успішного спілкування слушно володіти навичками управління аудиторією та управління і коригування власної поведінки.

Для написання гарної промови американські фахівці з спічрайтера Мері Аронсон і Дон Спітнер пропонують здійснити наступні десять кроків:

- розпочинати роботу зі співбесіди з самим доповідачем;
- володіти інформацією про місце виголошення промови, склад аудиторії;
- сфокусувати увагу на окремій темі;
- отримати схвалення теми і загального плану перед тим, як почати писати промову;

- промова повинна легко сприйматися слухацькою аудиторією;
- пам'ятати про те, як сконцентрувати увагу аудиторії на темі промови;
- тримати на контролі будь-яку критичну полеміку навколо особистості виступаючого;
- пам'ятати про важливість повторень;
- послухати написану промову;
- подумати про те, як поширити промову, щоб з нею познайомилося якомога більше число людей [12, с. 219].

Аналіз досліджень із зазначеної проблематики доводить, що при підготовці промови слушно використовувати схему виступу, яка є найбільш ефективною в умовах сьогодення, а саме:

- визначити тему, з'ясувати мету, поставити та узгодити завдання відповідно до аудиторії слухачів;
- підібрати для промови необхідний теоретичний і практичний матеріал;
- ознайомлення з першоджерелами та документальним матеріалом, необхідним для підготовки промови;
- скласти перспективний план підготовки промови;
- робота над основним змістом тексту промови;
- робоче проголошення промови перед уявною аудиторією;
- зосередження уваги на техніці вимови, особливостях міміки та жестикуляції;
- підготовка відповідей на можливі запитання;
- психологічна готовність до організації дискусії;
- аналіз підготовленої промови виступу.

Варто зазначити, що під час підготовки до написання тексту промови необхідно дотримуватися певних принципів.

По-перше, доцільно при написанні тексту публічної промови використовувати закони побудови монологічної публічної промови як умови успішного виступу. З метою отримання прихильності аудиторії певну роль відіграє визначення теми виступу.

По-друге, для повного розкриття теми виступу важливим є наявність і використання довідково інформаційного матеріалу. Не менш важливим фактором підготовки успішної промови є вивчення та врахування індивідуальних особливостей оратора, манери спілкування, врахування його словникового потенціалу, ступінь ідіоматичності мови та ритмічну організацію висловлювань. Соціологічними чинниками забезпечення ефективного мовленнєвого впливу на аудиторію є: вік, стать, професія, мова, віросповідання, місце проживання, національна приналежність тощо.

По-третє, певну роль відіграє техніка збору та обробки інформації в процесі підготовки до написання промови, яка повинна бути повною, актуальною, сучасною та точною. Доцільним вважається використання зразків промов попередніх ораторів, бесіди зі спеціалістами для отримання якісної та достовірної інформації, а також техніка роботи з першоджерелами.

Висновки. Таким чином, дослідження історії становлення і розвитку спічрайтингу та риторики як науки уможливило дійти висновків, що спічрайтинг та риторика формувалися в лоні Давньогрецької цивілізації. Як навчальна дисципліна «Спічрайтинг та риторика» передбачає певну мету та завдання. Доведено, що для написання гарної промови варто дотримуватися певних кроків.

Крім того, що для успішної риторичної діяльності варто дотримуватися наступних законів, а саме: концептуального закону; закону моделювання аудиторії; стратегічного закону; тактичного закону; мовленнєвого закону; закону ефективної комунікації; системно-аналітичного закону. До того ж під час підготовки до написання тексту промови необхідно дотримуватися основних принципів спрямованих на позитивний результат.

Перспективи подальших наукових досліджень можуть бути пов'язані із запровадженням нових технологій розвитку спічрайтингу та риторики.

Література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. Львів, 2001. 232 с.
2. Бутенко Н.Ю. Комунікативні процеси у навчанні: [підручн.]. Вид. 2-ге, без змін. Київ: КНЕУ, 2006. 384с.
3. Вандашев В. М. Риторика : екскурс в історію вчень і понять : [навч. посібн.]. Київ: Кондор, 2006. 264 с.
4. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі : [монографія]. Черкаси : Брама-Україна, 2008. 400 с.
5. Гурвич С. С., Погоріло В. Ф., Герман М. А. Основи риторики : [навч. посіб. для студ. вузів]. Київ : Вища школа, 1978. 173 с.
6. Денисюк А. В. Політичний спічрайтинг як особлива PR-технологія. URL: <https://cutt.ly/wmStWC5>
7. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін, Г. П. Клімова, Н. П. Осипова та ін. ; за ред. М. П. Требіна і Г. П. Клімової. 2-ге вид. Х. : Право, 2015. 208 с.
8. Романенко Ю. В. Спічрайтинг. К., 2006. 271 с.
9. Савченко Л. В. Спічрайтинг як специфічна PR-технологія і спеціалізація професії PRфахівця. URL:<https://cutt.ly/xmStgG1>

10. Сагач Г. М. Риторика: Курс лекцій. К. : ІСДО, 1993. 148 с.
11. Холод О. М. Спічрайтинг : навч. посіб. К. : КиМУ, 2010. 230 с.
12. Joshua Aronson, Brian Spitzer. Dohlyad i vypravlennya rozryvu: Sotsial'no-psykholohichni vtruchannya dlya zmeshennya nerivnosti v osviti. [Minding and mending the gap: Social psychological interventions to reduce educational disparities. British Journal of Educational Psychology 85(1). 2015. S. 214–221.

References

1. Abramovich S. D., Chikarkova M. Yu. Rytoryka [Rhetoric]. Lviv, 2001. 232 p.
2. Butenko N. Yu. Komunikatyvni protsesy u navchanni [Communicative processes in education: textbook]. Kind. 2nd, unchanged. Kyiv: KNEU, 2006. 384 p.
3. Vandashev V. M. Rytoryka : ekskurs v istoriyu vchen' i ponyat' [Rhetoric: an excursion into the history of doctrines and concepts: [scholarship. manual]. Kyiv: Condor, 2006. 264 p.
4. Golub N. B. Rytoryka u vyshchiiy shkoli [Rhetoric in higher education: monograph]. Cherkasy: Brama-Ukraine, 2008. 400 p.
5. Gurvyeh S. S., Pohorilo V. F., Herman M. A. Osnovy rytoryky [Fundamentals of rhetoric: scholarship. manual for students universities]. Kyiv: Higher School, 1978. 173 p.
6. Denisyuk A. V. Politychnyy spichraytynh yak osoblyva PR-tekhnoloziya [Political speechwriting as a special PR technology]. Kyiv. 2012. 218 p. URL: <https://cutt.ly/wmStWC5>
7. Oratory: a textbook. Orators'ke mystetstvo : pidruchnyk / M. P. Trebin, G. P. Klimova, N. P. Osypova, etc. ; under the editorship M. P. Trebin and G. P. Klimova. 2nd edition Kh.: Pravo, 2015. 208 p.
8. Romanenko Yu. V. Spichraytynh [Speechwriting]. Kyiv. 2006. 271 p.
9. Savchenko L.V. Spichraytynh yak spetsyfichna PR-tekhnoloziya i spetsializatsiya profesiyi PRfakhivtsya [Speechwriting as a specific PR technology and specialization of the profession of a PR specialist]. Kyiv. : 201. URL: <https://cutt.ly/xmStgGl>
10. Sagach H. M. Rytoryka: Kurs lektsiy [Rhetoric: A course of lectures]. Kyiv. : ISDO, 1993. 148 p.
11. Kholod O. M. Spichraytynh [Speechwriting: teaching. manual]. Kyiv. : KyMU, 2010. 230 p.
12. Joshua Aronson, Brian Spitzer. Dohlyad i vypravlennya rozryvu: Sotsial'no-psykholohichni vtruchannya dlya zmeshennya nerivnosti v osviti. [Minding and mending the gap: Social psychological interventions to reduce educational disparities. British Journal of Educational Psychology 85(1). 2015. S. 214–221.